

INFRAȚIUNEA – FAPTĂ ILICITĂ SOCIALMENTE PERICULOASĂ

Autori:

Vasile – Sorin Curpăn

Vasile Curpăn

Cosmin – Ștefan Burleanu

Emilia Mitrofan

Infrațiunea reprezintă un act de conduită exterioră a omului, care din cauza tulburării pe care o produce ordinii sociale și de drept, determină constrângerea etatică sub forma presiunii penale.

În doctrina dreptului penal sunt conturate două concepții cu privire la infrațiune:

*. – **o concepție formal – juridică** – potrivit căreia infrațiunea este înțeleasă ca o abstracțiune, ca o entitate juridică cu un regim configurat, în strânsă dependență de cadrul normativ în vigoare;

*. – **o concepție realistă** – potrivit căreia infrațiunea reprezintă un atentat contra realității sociale, fiind o activitate cu caracter antisocial și antijuridic.

Potrivit acestei concepții promovată de școala pozitivistă pericolozitatea infrațiunii are un rol determinant.

Concepția formalistă aplică un sistem rigid, sever și uniform de pedepse în timp ce concepția realistă preconizează un sistem elastic și diversificat de sancțiuni penale.

Dispozițiile art. 17 din Codul penal în vigoare definesc infrațiunea ca fiind „fapta care prezintă pericol social, săvârșită cu vinovăție și prevăzută de legea penală”. Această definiție cuprinde **trăsăturile esențiale** ale infrațiunii, care trebuie să se regăsească în cazul tuturor infrațiunilor. Aceste trăsături esențiale sunt următoarele:

- **fapta penală întotdeauna prezintă pericol social.** Codul penal în vigoare a îmbrățișat concepția realistă care pune în evidență pericolozitatea socială a faptei, gravitatea acesteia.

- **fapta penală întotdeauna se săvârșește cu vinovăție.** Sub aspectul Dreptului penal nu interesează o faptă, indiferent cât de gravă ar fi, dacă aceasta este săvârșită fără vinovăție. Formele de vinovăție sunt: **intenția, culpa și praeterintenția.**

- **Fapta penală trebuie să fie prevăzută de legea penală.** În lipsa prevederii legale, a incriminării, nu există infrațiunea.

Analiza trăsăturilor esențiale ale infrațiunii

Vom încerca să analizăm detaliat cele trei trăsături esențiale ale infrațiunii care rezultă din prevederile art. 17 alin. (1) din Codul penal în vigoare.

Pericolozitatea socială a faptei

Această trăsătură esențială rezultă din dispozițiile art. 18 Cod penal: „fapta care prezintă pericol social în înțelesul legii penale este orice acțiune sau inacțiune prin care se aduce atingerea uneia dintre valorile arătate în art. 1 și pentru sancționarea căreia este necesară aplicarea unei pedepse”.

Art. 1 C. p. care se referă la scopul legii penale și la care face trimitere art.18 C.p. prevede: „legea penală apără, împotriva infracțiunilor, România, suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, precum și întreaga ordine de drept”.

Fapta penală constituie un act exterior, manifest de conduită care poate consta, după caz, într-o acțiune (comisiune) sau într-o inacțiune (omisiune). Ea prezintă pericol social deoarece aduce atingere uneia din valorile menționate la art. 1 C.p.

A aduce atingere respectivelor valori presupune nu numai vătămarea efectivă a acestora, dar și situațiile în care valorile nominalizate sunt puse în pericol.

Textul art. 1 C.p. nominalizează exemplificativ câteva valori fundamentale ocrotite de legea penală.

Legiuitorul menționează că legea penală apără „...și întreaga ordine de drept”. Este vorba despre acele valori sociale care sunt apărate prin incriminarea respectivelor fapte ca infracțiuni în legislația românească.

Pericolul social al infracțiunii este creditat în doctrina juridică penală cu două accepțiuni:

- pericol social generic sau abstract;
- pericol social specific sau concret.

Pericolul social generic sau abstract – este evaluat de legiuitor în vederea incriminării faptelor care constituie infracțiuni sau dimpotrivă a dezincriminării unor fapte care nu mai prezintă – în opinia legislativului – gradul de pericol social al unei infracțiuni. El practic determină delimitarea ilicitului juridic penal de celelalte forme ale ilicitului juridic.

Pericolul social specific sau concret – este utilizat de judecător la stabilirea și dozarea pedepsei ce urmează a se aplica subiectului de drept care a înfrânt prescripțiile legii penale. El este utilizat la individualizarea judiciară a pedepselor.

Există anumite situații în care se săvârșește o faptă prevăzută de legea penală fără să existe pericolul social specific sau concret necesar pentru existența infracțiunii. În acest sens, prevederile art. 18 C.p. menționează:

„(1). Nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, dacă prin atingerea minimă adusă uneia din valorile apărate de lege și prin conținutul ei concret, fiind lipsită în mod vădit de importanță, nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni.

(2). La stabilirea în concret a gradului de pericol social se ține seama de modul și mijloacele de săvârșire a faptei, de scopul urmărit, de împrejurările în care fapta a fost comisă, de urmarea produsă sau care s-ar fi putut produce, precum și de persoana și conduita făptuitorului.

(3). În cazul faptelor prevăzute în prezentul articol, procurorul sau instanța aplică una din sancțiunile cu caracter administrativ prevăzute de art. 91”.

Vinovăția – trăsătură esențială a infracțiunii

Vinovăția constituie componenta psiho-morală a infracțiunii.

Actul de conduită socialmente periculos este însoțit de fenomene subiective care determină, în ultimă instanță, starea antisocială a făptuitorului. O faptă ruptă de conștiință și de voință nu prezintă interes sub aspectul Dreptului penal.

Vinovăția este alcătuită din doi factori: **factorul intelectual – cognitiv (inteligența)** și **factorul volitiv (voința)**.

Întotdeauna factorul intelectual se manifestă cu întâietate în raport cu factorul volitiv.

Vinovăția, indiferent de forma concretă prin care se manifestă – intenție, culpă, praeterintenție – exprimă o atitudine negativă cu caracter antisocial.

Legislația noastră penală nu acceptă răspunderea juridică obiectivă, fără culpă. Vinovăția trebuie reținută de organul judiciar penal în forma și respectiv modalitatea rezultată din săvârșirea infracțiunii.

Legiuitorul a prevăzut anumite cauze care împiedică formarea, în integralitatea sa, a conținutului constitutiv al infracțiunii (cauze care înlătură caracterul penal al faptei). Spre exemplu, legitima apărare prevăzută de art. 44 din Codul penal (C.p.) actualmente în vigoare.

În ipoteza în care organul judiciar penal – procurorul sau instanța de judecată penală – constată incidența dispozițiilor art. 18 C.p. se va face aplicarea prevederilor art. 11 pct. 2 lit. „a” Cod procedură penală raportat la art. 10 alin. 1 lit. „b¹” c.p.p. – procurorul dispunând scoaterea de sub urmărire penală. În aceste situații instanța de judecată penală sau, după caz, procurorul va aplica o sancțiune cu caracter administrativ, dintre cele prevăzute de art. 91 C.p., respectiv: mustrarea, mustrarea cu avertisment sau amenda de la 10 lei la 1000 lei.

Prevederea faptei în legea penală

Această trăsătură esențială a infracțiunii este o consecință a principiului legalității incriminării.

O faptă, deși poate prezenta pericol social nu constituie infracțiune decât dacă este expres prevăzută de legea penală.

În consecință, din legalitatea incriminării rezultă următoarele consecințe:

*. o faptă care prezintă un pericol social generează răspunderea juridică penală de la data incriminării și în limitele prevăzute de norma juridică incriminatoare;

*. în situația prevăzută de art. 6 c.p. (universalitatea legii penale) fapta trebuie să fie formal incriminată în legislația României și în legislația țării unde a fost săvârșită.

Dacă cele două condiții, referitoare la prevederea faptei ca infracțiune în ambele legislații, nu sunt îndeplinite cumulativ, legea penală nu se aplică;

*. când intervine dezincriminarea faptei este înlăturat caracterul infracțional, deci fapta concret săvârșită nu mai constituie infracțiune;

*. dacă fapta este prevăzută de legea penală orice acțiune sau inacțiune care se încadrează în conținutul normei incriminatoare trebuie să genereze răspunderea juridică penală, dacă respectivele activități sunt deplin probate.

Conținutul infracțiunii

Noțiunea de conținut al infracțiunii are în vedere totalitatea trăsăturilor de existență ale infracțiunii.

Conținutul infracțiunii prezintă o organizare și configurare distinctă, incluzând elementele componente ale diferitelor infracțiuni.

Desigur, fiecare infracțiune în parte are conținutul ei. Aici însă analizăm conținuturile infracțiunii privită din punct de vedere abstract.

Există două feluri de conținuturi ale infracțiunii: **conținutul juridic și conținutul constitutiv.**

Conținutul juridic al infracțiunii – cuprinde totalitatea condițiilor, cerințelor și elementelor privitoare la: actul de conduită interzis, natura formei de vinovăție, subiecții infracțiunii și obiectul infracțiunii.

Conținutul constitutiv al infracțiunii – este alcătuit din totalitatea condițiilor, cerințelor și elementelor referitoare la actul de conduită interzis (elementul material) și forma de vinovăție (elementul subiectiv).

Observăm că între cele două conținuturi ale infracțiunii, în general, există o relație, în sensul că, conținutul constitutiv al infracțiunii este inclus în conținutul juridic al acesteia.

Conținutul constitutiv al infracțiunii

Este format din **latura obiectivă și latura subiectivă.**

Latura obiectivă. Cuprinde la rândul ei trei elemente obligatorii: actul de conduită interzis, urmarea imediată vătămătoare și raportul de cauzalitate între actul de conduită socialmente periculos și urmarea imediată vătămătoare.

***. Actul de conduită interzis.**

Fapta, în materialitatea sa, constituie actul de conduită interzis. Acesta se regăsește în verbum regens, care constituie un verb sau o expresie verbală ce descrie actul socialmente periculos.

Actul de conduită interzis se poate realiza prin acte materiale (acțiuni sau inacțiuni), prin scriere, prin cuvinte.

În legătură cu actele materiale, acestea constau **într-o acțiune** – când se înfrânge o dispoziție penală prohibitivă sau pot consta **într-o inacțiune** – când, dimpotrivă, este înfrântă o normă penală onerativă.

Unele infracțiuni pot avea modalități alternative de realizare: acțiuni și inacțiuni prevăzute alternativ în textul legal incriminator. Oricare dintre aceste acțiuni sau inacțiuni dacă este săvârșită se realizează elementul material al infracțiunii sub forma actului de conduită interzis. (Ex.: infracțiunea de luare de mită care prevede 3 modalități comisive și una omisivă – art. 254 alin. 1 C.p.).

De regulă, infracțiunile comisive se realizează prin fapte pozitive, iar infracțiunile omisive se realizează prin inacțiune.

Cea mai importantă distincție a actelor de conduită interzise este legată tocmai de modalitatea de realizare faptică. Astfel, avem: infracțiuni comisive sau de acțiune și infracțiuni omisive sau de inacțiune.

Fapta constând într-o acțiune săvârșită din culpă constituie infracțiune numai atunci când în lege se prevede în mod expres aceasta.

Fapta constând într-o inacțiune constituie infracțiune fie că este săvârșită cu intenție, fie din culpă, afară de cazul când legea sancționează numai săvârșirea ei cu intenție. (art. 19 alin. (2); (3) C.p.)

Infracțiunile săvârșite cu intenție care presupun comportamente comisive sunt apte de o desfășurare obiectivă pe etape, de un iter criminis, un drum al crimei. Așa fiind infracțiunile comisiv – intenționale presupun desfășurarea unor acte preparatorii, a unui fapt tentat și respectiv a unui fapt consumat (la infracțiunile continue și continuate mai există și faptul epuizat – este forma de prea plin, mai mult decât perfectă).

Infracțiunile omisive nu pot realiza un drum al crimei, deci nu sunt susceptibile de acte preparatorii și nici de tentativă.

*. **Urmarea imediată vătămătoare.**

Atingerea adusă valorilor sociale ocrotite de legea penală prin incriminarea faptelor periculoase implică vătămarea efectivă sau punerea în pericol a acestora.

Urmarea vătămătoare este denumită “imediată” pentru a o diferenția de urmările cu caracter civil care sunt mai îndepărtate. (soluționarea acțiunii civile alături de acțiunea penală în cadrul procesului penal).

Urmarea imediată vătămătoare poate îmbrăca două forme concrete de manifestare:

- poate consta într-un rezultat material, efectiv;

- poate consta în crearea unei stări de pericol pentru valorile sociale ocrotite prin incriminarea faptei.

Această dualitate a urmării imediate vătămătoare generează împărțirea infracțiunilor în **infracțiuni de rezultat (materiale) și infracțiuni de pericol social (formale)**.

Dacă la infracțiunile de rezultat consumarea faptei presupune producerea rezultatului socialmente periculos, în cazul infracțiunilor de pericol social nu se produce un rezultat efectiv ci se creează doar o stare de pericol care are aptitudinea de a produce rezultatul socialmente periculos.

Importanța acestei clasificări este covârșitoare deoarece la infracțiunile de rezultat legiuitorul trebuie să prevadă expres rezultatul efectiv, în timp ce la infracțiunile de pericol social urmarea vătămătoare rezultă din materialitatea faptei, adică din actul de conduită interzis.

La infracțiunile materiale rezultatul trebuie întotdeauna probat, dovedit. Fără rezultatul socialmente periculos, efectiv produs, nu există infracțiunea de rezultat.

La infracțiunile formale sau de pericol social rezultatul socialmente periculos, deci urmarea imediată vătămătoare, este prezumată. Sub aspect probator ea nu trebuie dovedită.

Cu privire la momentul consumării infracțiunii, infracțiunile de rezultat se consumă în momentul producerii rezultatului socialmente periculos prevăzut de lege iar infracțiunile de pericol social se consumă în momentul realizării actului de conduită interzis.

*. **Raportul de cauzalitate**

Raportul de cauzalitate reprezintă legătura dintre actul de conduită interzis și urmarea imediată vătămătoare. Această legătură este de determinare care se fundamentează pe categorii filosofice. Pentru identificarea legăturii trebuie să se aibă în vedere noțiuni ca: necesitate, întâmplare, posibilitate, probabilitate, realitate, conexiune inversă etc. Trebuie demarcate clar activitățile umane (comisiuni sau omisiuni) de evenimente produse independent de voința umană.

La un omor prin împușcare ne aflăm în fața unui raport complex de determinare care presupune înlănțuirea unor multiple activități: de țintire, de apăsare pe trăgaci, procesele fizico-

chimice de producere a exploziei, explozia propriu-zisă a glonțului, penetrarea aerului, curba balistică, atingerea corpului victimei, distrugerea unor organe vitale ale acesteia, încetarea funcției acestor organe ceea ce determină încetarea vieții victimei.

Este posibil ca împreună și în același timp cu fapta să se producă și alte evenimente care să concure la producerea rezultatului; este posibil ca faptele mai multor subiecte de drept să se conjuge și să determine producerea rezultatului socialmente periculos. Faptele umane pot să concure și cu fenomene naturale și în acest mod să determine rezultatul.

Raportul de cauzalitate în doctrina dreptului penal prezintă un interes deosebit concretizat îndeosebi din necesitatea identificării faptelor umane apte de a genera urmarea imediată vătămătoare și de a stabili valorile cauzale ale faptelor săvârșite de participanții la o infracțiune.

Au fost conturate diferite teorii care să fundamenteze raportul de cauzalitate. Aceste teorii au fost grupate în: **teorii moniste** – care consideră că rezultatul poate avea **o unică cauză** și respectiv, **teorii pluraliste** – care apreciază că rezultatul socialmente periculos se poate datora unui **concurs de cauze**.

Teoriile moniste sunt: teoria cauzei eficiente; teoria cauzei preponderente; teoria cauzei proxime și teoria cauzei adecvate.

Teoriile pluraliste sunt: teoria condiției sine qua non – teoria echivalenței condițiilor cu cauza; teoria cauzalității necesare; teoria condiției necesare și teoria dublului aspect – obiectiv și subiectiv – a actului de conduită interzis.

Vom analiza în câteva cuvinte pe fiecare dintre aceste teorii.

Curentele moniste

Teoria cauzei eficiente – apreciază că, dintre toate fenomenele care preced rezultatul trebuie luat în considerare, ca fiind cauza, acel fenomen care a declanșat procesul determinativ. Celelalte fenomene au doar aptitudinea de a-și aduce contribuția la producerea rezultatului.

Teoria cauzei preponderente – consideră drept cauză numai acea acțiune/inacțiune care a contribuit substanțial la producerea rezultatului.

Teoria cauzei proxime – consideră drept cauză numai acțiunea sau inacțiunea ultimă, care este cea mai apropiată de rezultat.

Teoria cauzei adecvate – apreciază că trebuie considerată cauză numai acea condiție anterioară rezultatului care este prin natura ei aptă să producă în mod curent acel rezultat socialmente periculos.

Curentele pluraliste

Teoria condiției sine qua non – pune pe picior de egalitate toate evenimentele fără de care nu s-ar produce rezultatul. Această teorie pluralistă nu face distincția între cauze și condiții.

Teoria cauzalității necesare – această teorie consideră că dintre antecedentele rezultatului trebuie considerată cauză doar acea activitate (acțiune/inacțiune) care conține posibilitatea reală a producerii rezultatului. Drept consecință, trebuiesc eliminate toate activitățile umane care au concurat ori s-au interpus în mod întâmplător peste cauza caracterizantă.

Teoria condiției necesare – este o variantă modernă a teoriei sine qua non. Este considerată cauză, în concepția acestei teorii, orice condiție premergătoare necesară pentru producerea rezultatului.

Teoria considerării actului de conduită interzis ca o manifestare subiectiv – obiectivă – consideră că la stabilirea raportului de cauzalitate poate fi luat în considerare și aspectul subiectiv, adică vinovăția.

Raportul de cauzalitate constituie un element al laturii obiective; el nu trebuie să fie analizat ca un element component psiho-moral.

Dualitatea obiectiv-subiectivă a acestei teorii nu ține seama de locul și rolul raportului de cauzalitate în cadrul **conținutului constitutiv al infracțiunii**.

Sunt multe teorii care pot explica, din punct de vedere practic, raportul de cauzalitate concret: teoria cauzei adecvate, teoria condiției sine qua non. Oricum, la infracțiunile omisive, inacțiunea are întotdeauna rolul de condiție negativă sine qua non. Aceasta în sensul că fără inacțiunea respectivă rezultatul socialmente periculos nu s-ar fi produs.

Concret raportul de cauzalitate se stabilește în felul următor:

*. la infracțiunile de pericol social (formale) raportul de cauzalitate rezultă din materialitatea faptei, adică din însăși actul de conduită interzis.

*. la infracțiunile de rezultat (materiale) raportul de cauzalitate se stabilește ținând cont că ori de câte ori se poate demonstra că fără actul de conduită interzis nu s-ar fi produs urmarea imediată vătămătoare există raport de cauzalitate chiar dacă intervin și alți factori anteriori, concomitenți sau posteriori săvârșirii actului de conduită socialmente periculos.

Latura subiectivă

Definiția vinovăției

Vinovăția reprezintă acea atitudine mentală, cu valoare negativă a unei persoane care săvârșește o faptă prevăzută de legea penală, atitudine care constă în înțelegerea semnificației și dorința săvârșirii faptei sau în necesitatea și trebuința de a reprezenta urmarea socialmente periculoasă, deși subiectul de drept nu a prevăzut acest rezultat sau a considerat fără temei că nu se va produce.

Factorii caracterizanți ai infracțiunii sunt. Factorul intelectual - cognitiv și factorul volitiv. Așa cum am mai precizat, la analiza trăsăturilor esențiale ale infracțiunii, întotdeauna factorul intelectual - cognitiv (inteligenta) precede factorul volitiv (voința).

Factorul intelectual – este o aptitudine psihică a conștientului care dă înțelegerea și reprezentarea faptei și a urmărilor antisociale ale acesteia.

Factorul volitiv constă în aptitudinea de a înțelege semnificația faptei și a rezultatului ei prin stăpânirea și dirijarea activităților umane în mod liber și conștient.

Formele și modalitățile vinovăției

Există trei forme de vinovăție: **intenție, culpă și intenție depășită (praeterintenție)**.

Intenția prezintă două modalități: **intenție directă și intenție indirectă**.

Culpa, ca formă de vinovăție, prezintă și ea două modalități: **culpa cu prevedere** și **culpa fără prevedere**.

*. **Intenția directă (dol penal)** – există atunci când făptuitorul prevede rezultatul faptei sale, urmărind producerea lui prin săvârșirea acelei fapte. Ea presupune prevederea rezultatului și urmărirea, în mod activ, a acestuia.

*. **Intenția indirectă (eventuală)** – există atunci când făptuitorul prevede rezultatul faptei sale și deși nu-l urmărește, acceptă posibilitatea producerii lui.

La intenția indirectă, făptuitorul nu urmărește în mod activ rezultatul dar acceptă posibilitatea producerii acestuia. Rezultatul nu este cert (ca la intenția directă) ci este unul eventual.

*. **Culpa cu prevedere** – există atunci când făptuitorul prevede rezultatul faptei sale, dar nu-l acceptă, socotind fără temeii că el nu se va produce. Culpa cu prevedere (ușurința criminală) se caracterizează prin faptul că făptuitorul, deși prevede rezultatul faptei sale, nu îl acceptă datorită unor factori obiectivi sau subiectivi, având speranța că respectivul rezultat nu se va produce.

*. **Culpa fără prevedere** – există atunci când făptuitorul nu prevede rezultatul faptei sale, deși trebuia și putea să-l prevadă.

La culpa fără prevedere sunt instituite două criterii: **criteriul putinței** și **criteriul trebuinței** agentului de a prevedea fapta și consecințele acesteia.

Criteriul putinței – este unul general. Ca atare, rezultatul socialmente periculos trebuie raportat la posibilitățile comune, obișnuite și abstracte ale unei persoane normale.

Rezultatul se raportează la un etalon mediu de prevedere pe care îl posedă subiectele de drept normale din punct de vedere psihic.

Criteriul trebuinței – este un criteriu special. El se aplică în cazul persoanelor calificate, special instruite, profesioniștilor.

Intenția depășită (praeterintenția) există atunci când făptuitorul acționează cu intenție (directă sau indirectă) pentru realizarea infracțiunii proiectate, dar se produce rezultatul mai grav sau în plus, față de care făptuitorul se află în culpă (cu prevedere sau fără prevedere).

Infracțiunile praeterintenționate din punct de vedere subiectiv sunt sub aspect obiectiv infracțiuni progresive.

Latura obiectivă și latura subiectivă formează conținutul constitutiv al infracțiunii.

Cele două laturi (subiectivă și obiectivă) cu elementele analizate de noi anterior formează **conținutul constitutiv restrâns al infracțiunii**.

Este însă posibil ca să existe anumite **elemente denumite suplimentare sau facultative** care atașate fie laturii obiective, fie laturii subiective generează un **conținut constitutiv lărgit al infracțiunii**.

Elementele suplimentare (facultative) atașate laturii obiective sunt: **locul, timpul, mijloacele de săvârșire, modul de operare**.

Elementele suplimentare (facultative) atașate laturii subiective sunt: **scopul (țelul) și mobilul (motivul)**.

Elementele suplimentare pot fi elemente constitutive ale infracțiunii în forma sa de bază sau pot intra în conținutul unei forme agravante.

Scopul atașat laturii subiective (ca de altfel și mobilul) caracterizează elementul subiectiv al infracțiunii, în sensul că fapta se poate săvârși doar cu **intenție directă**.

Conținutul juridic al infracțiunii

Conținutul juridic al infracțiunii este alcătuit din **conținutul constitutiv și elementele preexistente**.

Schematic, raportul dintre conținutul juridic și conținutul constitutiv al infracțiunii se prezintă în modul următor:

Conținutul constitutiv:

*. latura obiectivă:

- *. actul de conduită interzis;
- *. urmarea imediată vătămătoare;
- *. raportul de cauzalitate.

*. latura subiectivă:

- *. intenție:
 - *. directă;
 - *. indirectă;
- *. culpă:
 - *. cu prevedere;
 - *. fără prevedere.
- *. Intenție depășită (praeterintenție).

Acesta este conținutul constitutiv restrâns.

Conținutul constitutiv lărgit este atunci când intervin elementele suplimentare (facultative):

- *. pentru latura obiectivă: locul, timpul, modul de operare, mijloacele de săvârșire a faptei prevăzută de legea penală;
- *. pentru latura subiectivă: scopul și mobilul.

Conținutul juridic al infracțiunii:

- *. conținutul constitutiv al infracțiunii (restrâns sau lărgit, după caz):
 - *. latura obiectivă;
 - *. latura subiectivă.
- *. elementele preexistente:
 - *. subiecții infracțiunii;
 - *. obiectul infracțiunii.

Elementele preexistente ale infracțiunii.

Deoarece conținutul constitutiv a fost discutat, în vederea analizării conținutului juridic al infracțiunii trebuie reliefate **elementele preexistente**.

Elementele preexistente infracțiunii sunt: **subiecții și obiectul infracțiunii**.

***. Subiecții infracțiunii**

Subiecții infracțiunii fac parte integrantă din conținutul juridic al infracțiunii.

Subiectele de drept, în general, apar atât ca beneficiari ai protecției legii penale, cât și ca posibili destinatari ai normelor juridice penale.

Atât infractorul, cât și victima sunt subiecte ale infracțiunii: infractorul este **subiectul activ** în timp ce victima este **subiectul pasiv** al infracțiunii.

Subiectul activ al infracțiunii

Poate fi subiect activ al infracțiunii atât persoana fizică, cât și persoana juridică.

Art. 144 c.p. explică ce se înțelege prin săvârșirea unei infracțiuni: „prin săvârșirea unei infracțiuni sau comiterea unei infracțiuni se înțelege săvârșirea oricăreia dintre faptele pe care legea le pedepsește ca infracțiune consumată sau ca tentativă, precum și participarea la comiterea acestora ca autor, instigator sau complice”.

În privința **persoanelor fizice** acestea pot dobândi calitatea de subiecte active ale infracțiunii dacă întrunesc trei condiții generale: **vârsta minimă legală, responsabilitatea și libertatea de voință și de acțiune**.

1). Vârsta minimă legală

Potrivit concepției Codului penal în vigoare vârsta minimă legală de la care persoana fizică devine responsabilă în fața legii penale este după împlinirea vârstei de 14 ani. Este instituită prezumția de capacitate juridică penală a persoanei fizice, începând cu această vârstă.

Art. 99 din Codul penal în vigoare consacră, pentru minorii cu vârstă cuprinsă între 14 – 16 ani, o **prezumție de neresponsabilitate relativă**. Acești minori răspund penal **numai dacă se dovedește că au săvârșit fapta cu discernământ**.

Minorul care a împlinit vârsta de 16 ani este socotit responsabil. Și aceasta este o prezumție care poate fi răsturnată, printr-o expertiză medico-legală psihiatrică, putându-se produce dovada lipsei discernământului.

Minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal; este prezumție legală absolută irefragabilă (care nu admite probă contrară).

O singură precizare se mai impune: discernământul fiind o stare de fapt se concretizează „de jure” în capacitatea juridică penală.

2.) Responsabilitatea

Responsabilitatea implică existența factorilor intelectual (capacitatea de a-și da seama de actele sale) și volitiv (capacitatea de a fi stăpân pe actele și faptele proprii).

Orice persoană fizică este prezumată a fi responsabilă până la dovada contrarie. O persoană fizică neresponsabilă nu lucrează cu vinovăție.

Responsabilitatea constă în aptitudinea subiectului de drept de a lucra cu vinovăție. Ea nu este echivalentă cu noțiunea de răspundere juridică penală și nici cu cea de imputabilitate.

3.) Libertatea de voință și de acțiune

Pentru a putea fi trasă la răspundere juridică penală, persoana fizică trebuie să săvârșească fapta prevăzută de legea penală fără nici o presiune din exterior.

Printre cauzele care împiedică formarea, în integralitatea sa, a conținutului constitutiv al infracțiunii (cauzele care înlătură caracterul penal al faptei) se numără și constrângerea fizică și constrângerea morală.

Art. 46 c.p. prevede:

„ (1). Nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, săvârșită din cauza unei constrângeri fizice căreia făptuitorul nu i-a putut rezista.

(2). De asemenea, nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, săvârșită din cauza unei constrângeri morale, exercitată prin amenințarea cu un pericol grav pentru persoana făptuitorului ori a altuia și care nu putea fi înlăturată în alt mod.”

În privința persoanei fizice sunt instituite și condiții speciale pentru existența subiectului activ al infracțiunii.

Practic, aceste condiții speciale determină ca subiectul activ să fie calificat, iar infracțiunea să fie proprie. Infracțiunile de serviciu nu pot fi săvârșite decât de funcționarii publici sau de alți funcționari, infracțiunea de trădare nu poate fi săvârșită decât de o persoană fizică care are cetățenia română sau de o persoană fizică fără cetățenie care domiciliază pe teritoriul statului român, ș.a..

Cu privire la **persoanele juridice** precizăm că și acestea pot avea calitatea de subiecte active ale infracțiunii. Persoanelor juridice li se pot aplica și sancțiuni complementare, respectiv sancțiunea dizolvării acestora și a suspendării activității sau a uneia dintre activitățile persoanei juridice. Sunt și alte pedepse complementare ce se pot aplica persoanelor juridice: închiderea unor puncte de lucru ale persoanei juridice; interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice și afișarea sau difuzarea hotărârii de condamnare. (art. 71²; 71³; 71⁵ – 71⁷; c.p.).

Pedeapsa complementară a dizolvării sau suspendării activității persoanei juridice nu se aplică partidelor politice, sindicatelor, patronatelor și organizațiilor religioase ori aparținând minorităților constituite potrivit legii, precum și persoanelor juridice care își desfășoară activitatea în domeniul presei (art. 71⁴ c.p.).

Observăm că și persoana juridică trebuie să îndeplinească condițiile generale ale subiectului activ al infracțiunii, cu anumite particularități. Nu se pune problema vârstei, dar **se pune problema capacității** (o organizare de sine stătătoare, un patrimoniu propriu și un scop în acord cu interesul general – public).

O nuanță distinctă capătă și chestiunea responsabilității persoanei juridice, știut fiind că actele juridice încheiate de organele de conducere ale persoanei juridice, în limitele puterilor ce le-au fost conferite, sunt actele persoanei juridice însăși.

Subiectul pasiv al infracțiunii

Orice persoană fizică sau persoană juridică poate deveni subiect pasiv al infracțiunii.

Subiect pasiv al infracțiunii poate fi o persoană vătămată direct prin infracțiune sau o persoană dăunată indirect prin infracțiune. Persoana vătămată direct prin infracțiune este victima infracțiunii, iar persoana dăunată indirect prin infracțiune este acel subiect de drept care a suferit prejudicii ca urmare a săvârșirii infracțiunii, fără a fi victima infracțiunii (soția victimei, copiii victimei ucise).

Subiectul pasiv al infracțiunii este acea persoană care a suferit un rău material sau moral ca urmare a săvârșirii infracțiunii. Unora dintre subiecții pasivi ai infracțiunii li se pretind anumite calități speciale: calitatea de nou-născut la infracțiunea de pruncucidere, calitatea de funcționar public la infracțiunea de ultraj etc.

Subiecții pasivi ai infracțiunii sunt de două categorii:

*. subiecții pasivi speciali și imediați – care sunt persoanele nemijlocit vătămate prin infracțiune;

*. subiectul pasiv general și mediat care este reprezentat de societate.

Alte clasificări ale subiectelor pasive ale infracțiunilor: **subiect pasiv principal** și **subiect pasiv secundar (adiacent)**. La infracțiunea de tâlhărie **subiectul pasiv principal** este persoana juridică ale cărei bunuri au fost furate, iar **subiectul pasiv secundar** este persoana fizică violentată sau amenințată de făptuitor; **subiectul pasiv simplu (necircumstanțiat)** și **subiectul pasiv calificat (circumstanțiat)**. Despre această clasificare am discutat într-un paragraf anterior. Subiectului pasiv simplu nu i se cere nici o calitate specială în timp ce subiectului pasiv calificat legea penală îi cere să aibă o calitate specială, circumstanțială.

***. Obiectul infracțiunii.**

Obiectul infracțiunii este reprezentat de valorile sociale care sunt potențial vătămate prin fapta ilicită socialmente periculoasă și care sunt ocrotite prin intermediul normelor juridice penale.

Formele obiectului infracțiunii

Există trei forme ale obiectului infracțiunii: **obiectul juridic generic sau de grup**; **obiectul juridic special** și **obiectul material**.

Obiectul juridic generic sau de grup

Acesta se particularizează pe grupe de infracțiuni în raport de valoarea socială efectiv vătămată sau pusă în pericol. Obiectul juridic generic sau de grup a fost utilizat de legiuitor pentru clasificarea infracțiunilor din partea specială a Codului penal.

Obiectul juridic special

Deși au același obiect juridic generic, infracțiunile dintr-o grupă determinată prezintă, fiecare în parte, un obiect juridic care îi este propriu, ocrotind o valoare socială specifică.

Obiectul juridic special al unei infracțiuni prezintă o importanță deosebită la încadrarea juridică a faptelor în textele legale incriminatoare.

Există infracțiuni care posedă două obiecte juridice, ocrotind două sau mai multe valori sociale. Tâlhăria, de exemplu, prezintă **un obiect juridic special principal** – constând în relațiile sociale referitoare la posesia și proprietatea asupra bunurilor și **un obiect juridic special secundar** – materializat în relațiile sociale referitoare la integritatea corporală și la libertatea psihică a subiecților de drept. Trecând de la particular la general conchidem că **infracțiunile complexe** prezintă, de principiu, **un obiect juridic special principal** și respectiv **un obiect juridic special secundar**.

Obiectul material

La unele infracțiuni pe lângă obiectul juridic există și un obiect material. Aceasta se întâmplă atunci când activitatea cu caracter infracțional este îndreptată împotriva unei entități obiective, materiale, fie lucru, fie persoană.

Ca atare, obiectul material constă în persoana fizică sau în bunul împotriva căreia este îndreptată activitatea socialmente periculoasă a făptuitorului.

Unele infracțiuni nu prezintă un obiect material întrucât valoarea socială protejată de legea penală nu se materializează într-o persoană sau într-un lucru.

La infracțiunile care posedă obiect material, dacă acesta lipsește, conduce automat la lipsa obiectului juridic, ceea ce generează inexistența infracțiunii.

La o infracțiune care prezintă obiect material vătămarea se produce asupra acestuia (a obiectului material). În acest fel se poate determina gravitatea vătămării produse care va fi avută în vedere la individualizarea judiciară a pedepsei ce urmează a se aplica de instanța de judecată penală făptuitorului (inculpat în cadrul procesului penal).